

Illustrationsmaterial

Handout version 2018-09-02

Donald Broady <donald.broady@soc.uu.se>
www.skeptron.uu.se/broady/sec/

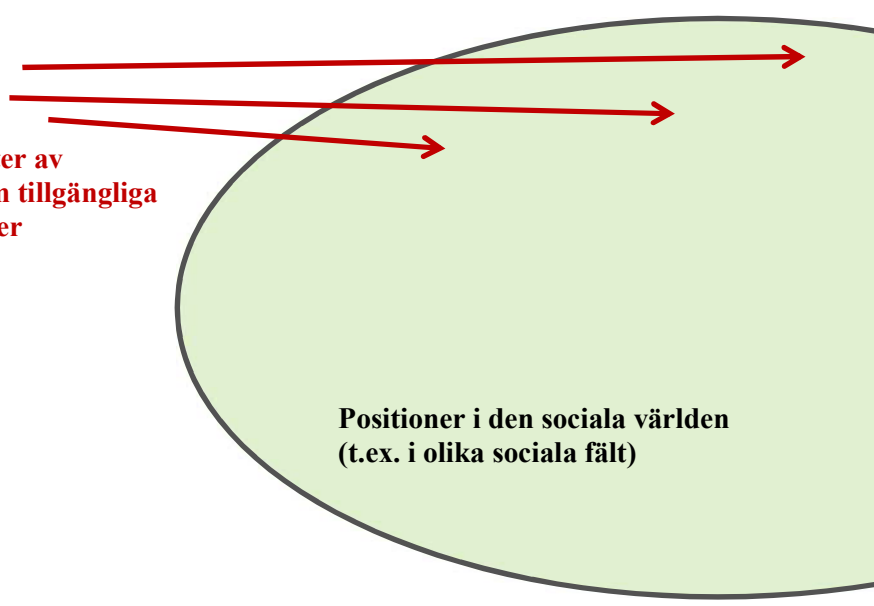
Förklaringsmodell à la Bourdieu

Utforska mötet mellan

- vad människor har i bagaget, och
- den sociala värld i vilken de inträder

Individer (eller sociala grupper) utrustade med vissa dispositioner (habitus) och andra tillgångar (kapital)

Ett register av för dem tillgängliga strategier

**Positioner i den sociala världen
(t.ex. i olika sociala fält)**

Verktöglådan

Kapital är enkelt sagt symboliska och materiella tillgångar. Bourdieu skiljer mellan olika arter av kapital: *kulturellt kapital* (kultiverat språkbruk och förtrogenhet med den s.k. finkulturen, förmågor som i Frankrike förvärvas främst i elitskolor), *socialt kapital* (släktband, vänskapsförbindelser, kontakter med gamla skolkamrater, kåranda) och *ekonomiskt kapital* (materiella tillgångar samt kännedom om ekonomins spelregler), jämte många mer speciella kapitalarter såsom "utbildningskapital" (examina), "vetenskapligt kapital" (anseende i den lärda världen) eller "litterärt kapital". En tillgång vilken som helst fungerar som *symboliskt kapital* i de sammanhang där den tillerkännes värde. Låt säga en civilingenjörsexamen utgör ett *utbildningskapital* som är verksamt som symboliskt kapital inom näringslivets fält men inte inom litteraturens.

Med *habitus* avses system av dispositioner som tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen. En människas habitus grundlägges genom de vanor hon införlivar i familjen och skolan och fungerar sedan som ett seglivat och ofta omedvetet handlingsmönster. Habitus kan betraktas som förkroppsligat kapital.

Strategier är individers, grupper eller institutioners försök att värna värdet på sitt kapitalinnehav och att försvara eller förbättra sin position. Sådana försök är ofta mer eller mindre omedvetna. Bourdieu använder således termen "strategi" – liksom "intresse", "investering", "vinst" – på annat sätt än i vardagsspråket eller i ekonomins vokabulär där man brukar avse medvetna föreställningar och överlagd kalkyl.

Det sociala rummet är systemet av relationer mellan de positioner som intages av olika sociala grupper (klasser, klassfraktioner, yrkesgrupper). Bourdieus undersökningar av det sociala rummet motsvarar således det som inom andra forskningstraditioner kallas klassanalys eller studier av social stratifiering. *Den dominerande klassen* är detsamma som överklassen, vilken enligt Bourdieu består av två stora fraktioner, å ena sidan en "dominerande" ekonomisk fraktion där företagsledare spelar en framträdande roll och å andra sidan en "dominerad" kulturell fraktion vari ingår universitetslärare, konstnärer, författare. Tyvärr klingar ordet "härska" alltför värdeladdat i nutida svenska öron, annars kunde Bourdieus *la classe dominante* på god svenska översättas med "den härskande klassen" (*domination* är den gängse franska översättningen av den vänsterhegelianska traditionens *Herrschaft*).

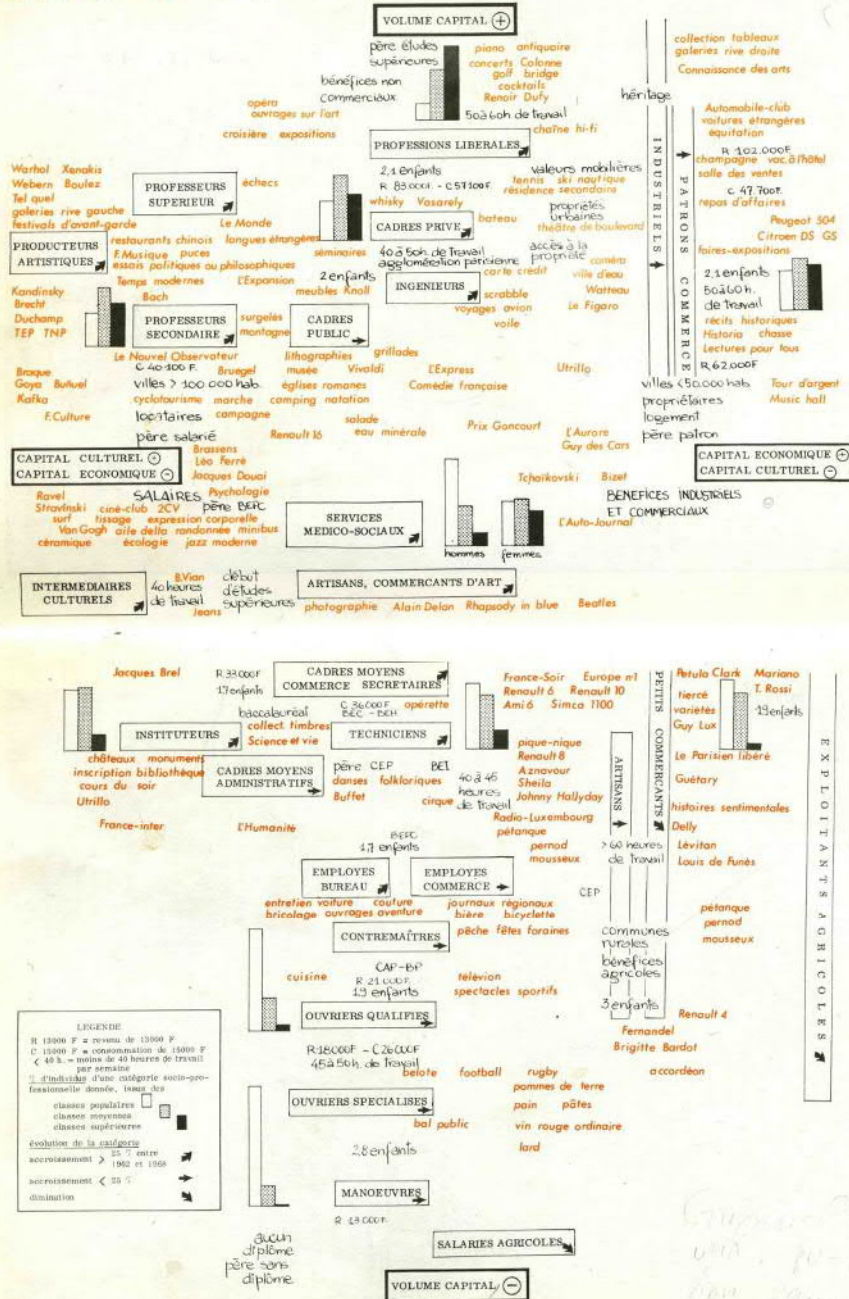
Fält kan, om vi söker en definition som är så generell som möjligt, definieras som ett system av relationer mellan positioner. Med *socialt fält* (även benämnt "kampfält" eller "konkurrensfält") avser Bourdieu ett föränderligt område i samhället där människor och institutioner strider om något de har gemensamt, t.ex. inom litteraturens fält om rätten att döma om litterär kvalitet. Varje autonomt fält har sin egen specifika art av kapital, och fältbegreppet är bl.a. ett verktyg för studiet av fördelningen av kapital. En typisk studie av det litterära fältet bygger på information om författares, kritikers eller förläggares innehav av både specifikt litterärt kapital (som ger dem anseende bland författare eller kritiker) och andra arter av kapital såsom kulturellt, socialt, ekonomiskt eller politiskt. Men ett fält kan även konstrueras på grundval av information om låt säga förlagens och tidskrifternas egenskaper. Det är då inte fråga om ett socialt fält utan ett *fält av institutioner*. Begreppet *maktens fält* använder Bourdieu för att fånga in hela systemet av relationer mellan samtliga kapitalarter av betydelse, från konstnärligt kapital över juridiskt och politiskt till ekonomiskt.

Bidragen till denna antologi handlar inte så mycket om läsarna eller publiken (som tillhör *konsumtionsfältet*) utan framför allt om *produktionsfältet*, befolkade av författare, konstnärer, kritiker, förläggare, gallerister etc. De kallas produktionsfält eftersom det är här som verk, värden och trosföreställningar – men även "producenter", dvs. författarna eller konstnärerna – frambringas. Ett särskilt slag av produktionsfält är *kulturella fält* (en mer precis benämning är *fälten för kulturell produktion*), dvs. konst, litteratur, vetenskap och religion, vilka i sin tur kan inrymma subfält såsom teaterns fält, sociologins fält etc.

För att ett område skall kunna analyseras som ett fält i Bourdieus mening krävs att det besitter en väl utvecklad *autonomi*, dvs. självständighet i förhållande till andra fält och till omvärlden i övrigt.

Ur D. Broady: "Inledning: en verktöglåda för studier av fält", *Kulturens fält*, Daidalos, Göteborg 1998, pp. 11–26. Citatet från pp. 13–15.

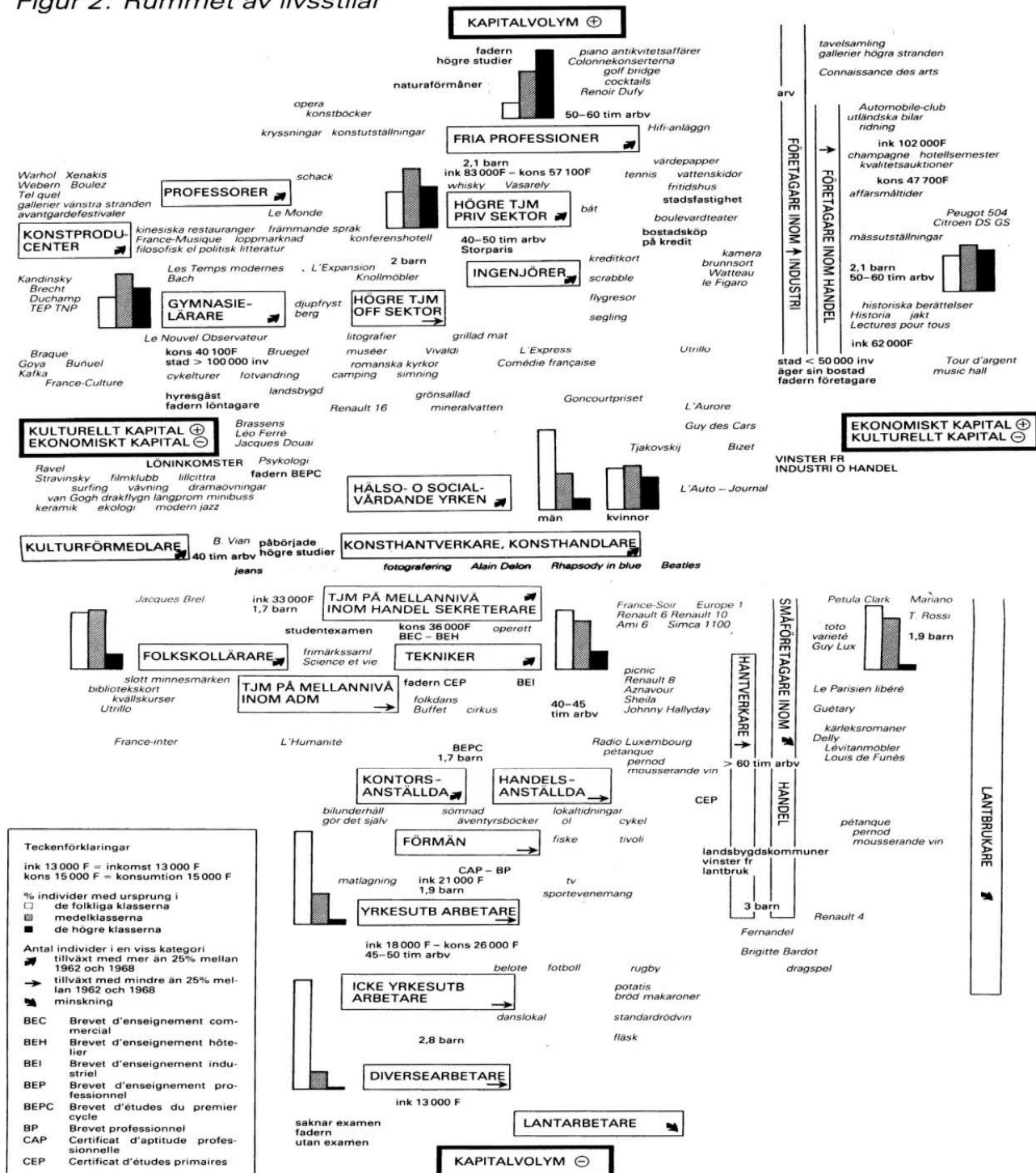
graphique 5—Espace des positions sociales
graphique 6—Espace des styles de vie

Pp. 140 f i Pierre Bourdieu, *La distinction. Critique sociale du jugement*, Minuit, Paris 1979. Figuren tidigare publ. i P. Bourdieu & Monique de Saint Martin, "Anatomie du goût", *Actes de la recherche en sciences sociales*, n° 5, 1976, pp. 2-82, 89-112.

Figur 1: Rummet av sociala positioner

Figur 2: Rummet av livsstilar

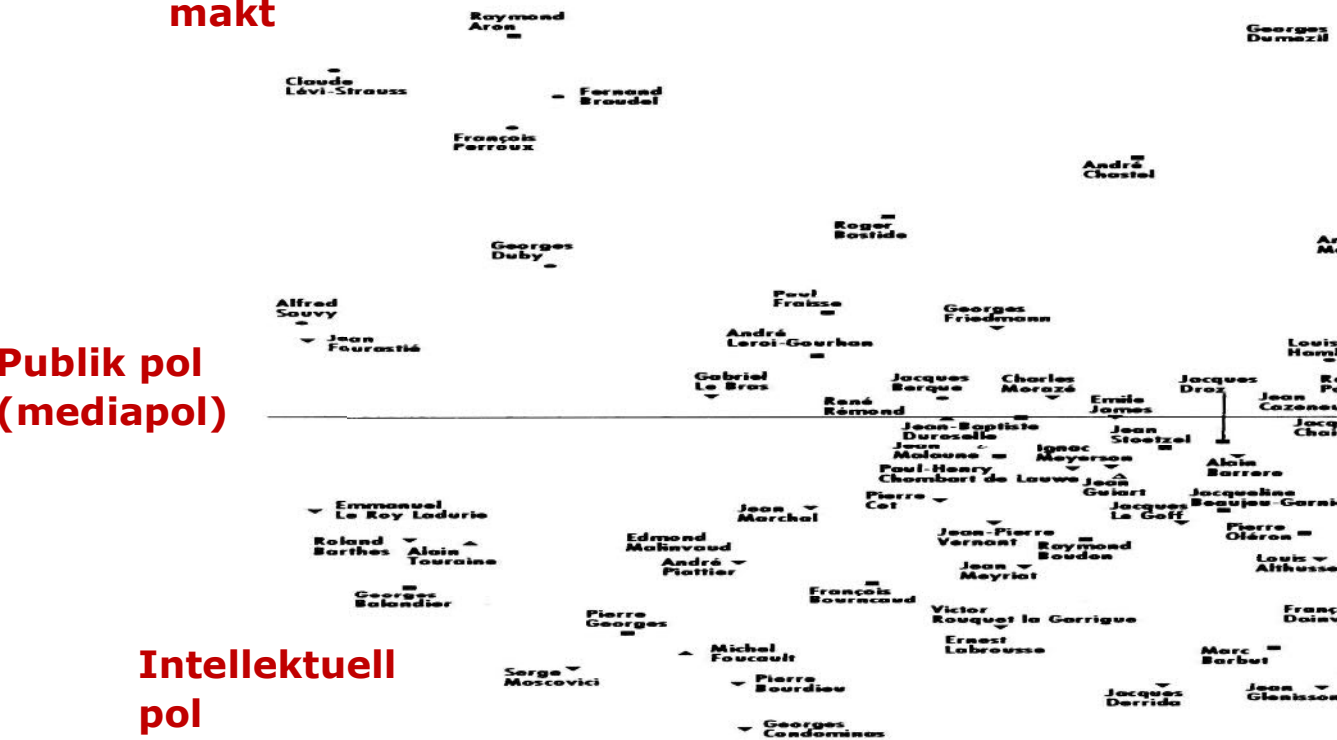
Ur P. Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, Salamander, Stockholm 1986, pp. 282 f.
Sv. övers. av schemat i Pierre Bourdieu, *La Distinction*, Minuit, Paris 1979, p. 140.

Efter Pierre Bourdieu,
Homo academicus, 1984, p.
208 (men med namnen
utskrivna)

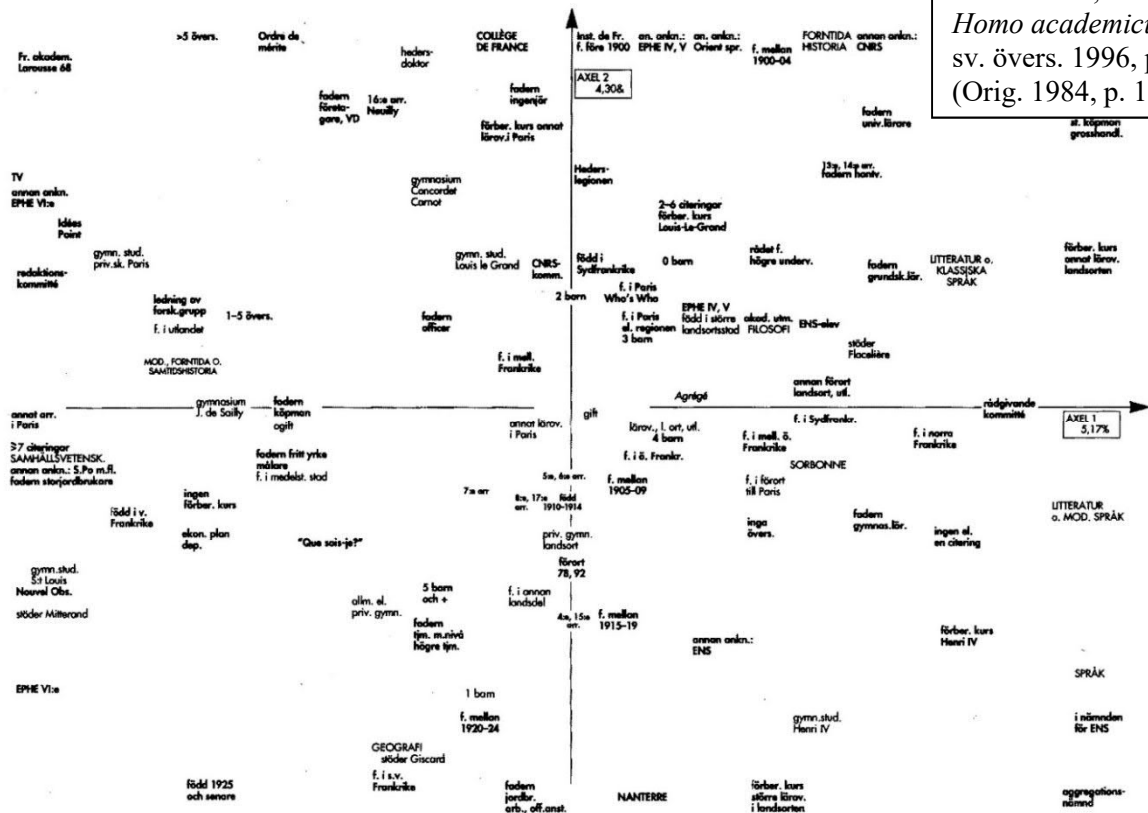
Akademisk makt

Publik pol (mediapol)

Intellektuell pol

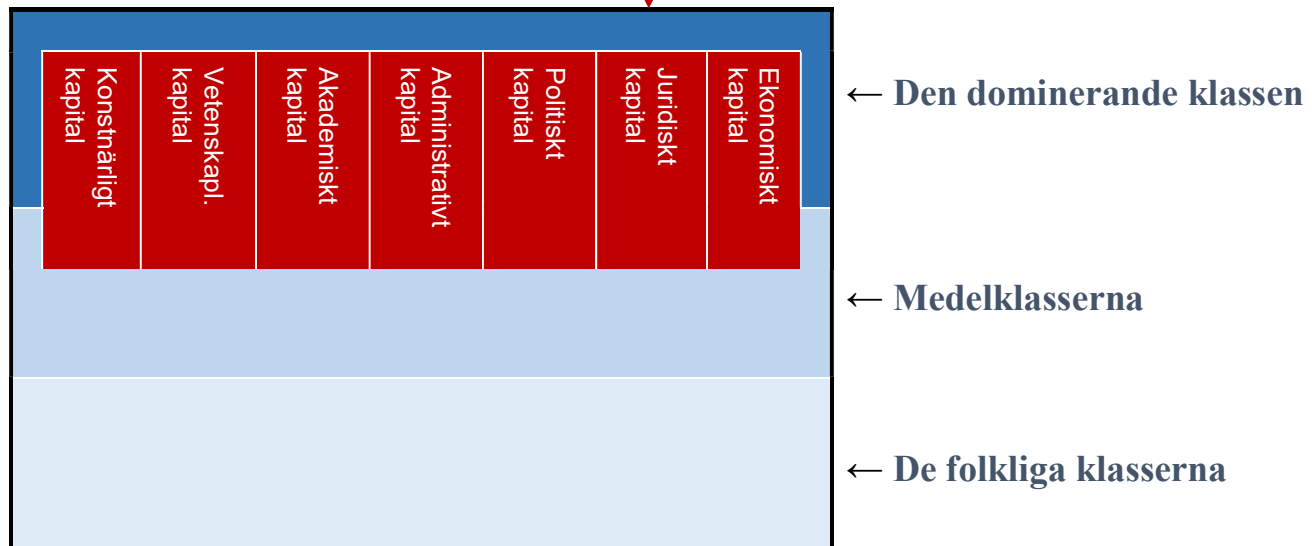

P. Bourdieu,
Homo academicus,
sv. övers. 1996, p. 111
(Orig. 1984, p. 107)

Det sociala rummet och maktfältet enl. Bourdieu

Hela det sociala rummet:

Tumregler för att bedöma fältets autonomi

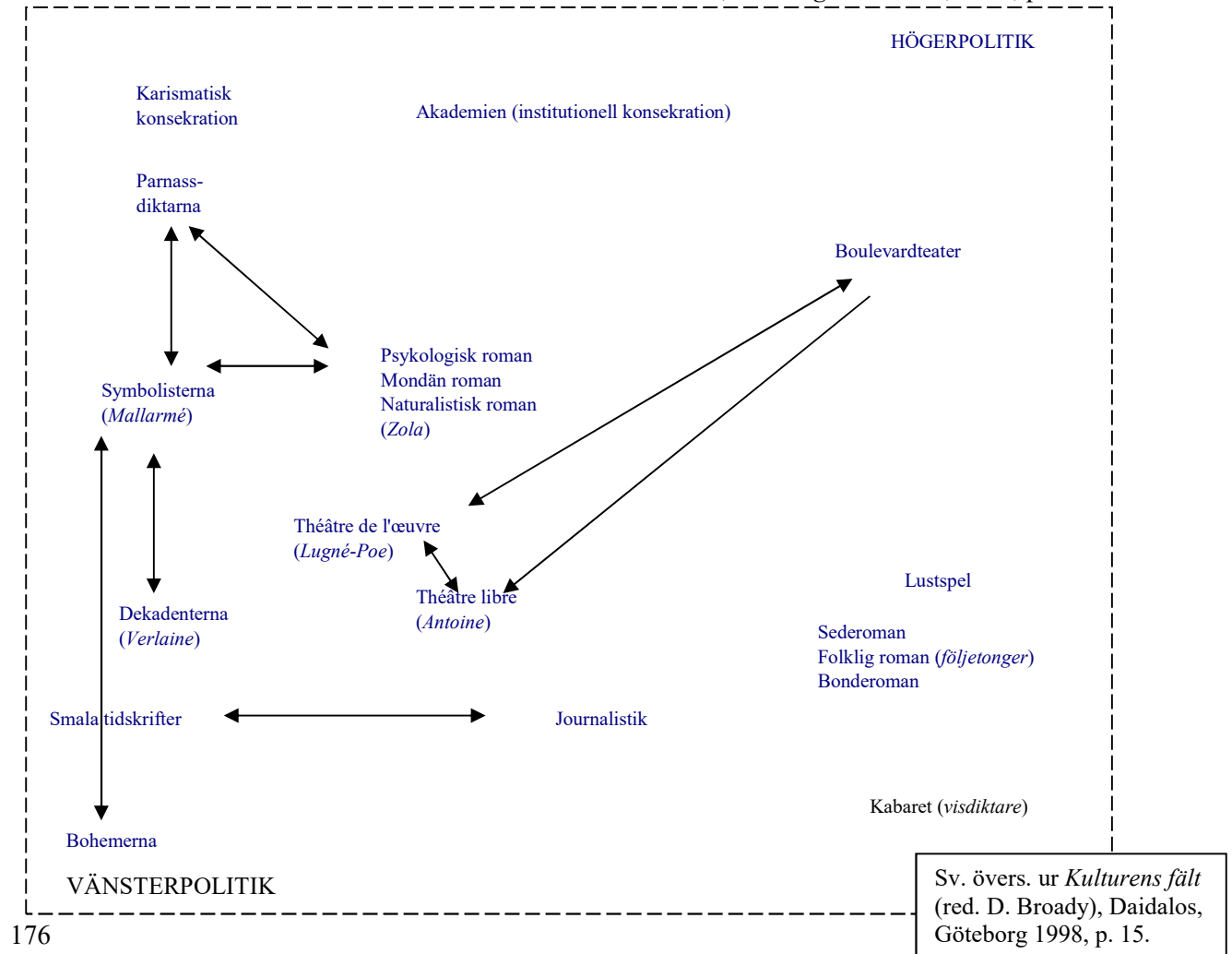
Här tio tumregler som kan vara till ledning för att bedöma graden av autonomi. Att ett fält, låt säga det litterära fältet, är autonomt innebär att det besitter

- sin egen specifika art av kapital (det litterära kapitalet är det anseende som vissa genrer, verk, författare eller kritiker åtnjuter; detta kapital existerar även i förkroppsligat tillstånd, nämligen i form av en författares eller kritikers förmåga att handskas med litteraturens verkningsmedel och kännedom om tidigare och aktuella strider inom litteraturens fält).
- en grundstruktur definierad av dels en polaritet som ställer de mest erkända författarna och genrerna mot de ringaktade eller okända, dels en polaritet som ställer stora innehav av litterärt kapital mot små innehav.
- ett eget "rum av möjligheter", det vill säga ett utbud av t.ex. genrer och verkningsmedel som står till buds för författare vid en given tidpunkt (ett autonomt fält har en struktur som liknar strukturen hos detta rum av möjligheter; det finns med andra ord dels ett socialt fält där ställningarna intas av olika läger bland författarna, dels ett homologt rum av möjligheter som inrymmer de tillgängliga ställningstagandena och litterära genrerna och verkningsmedlen).
- en "omvänd ekonomi", varmed avses att deltagarna värderar det litterära kapitalet högt, blundar för verksamhetens materiella betingelser och nedvärderar försäljningssiffror och andra "världsliga" mått på framgång (denna omvända ekonomi är mest framträdande i den region av fältet där det specifika kapitalet väger tyngst, i det litterära fältet således den region där de renodlat litterära kvaliteterna är utslagsgivande).
- egna slag av inträdeskrav, insatser i spelet, vinster (belöningen består främst i att vinna erkännande och anseende som författare eller kritiker).
- egna trosföreställningar (som Bourdieu benämner doxa).
- ett eget slags drivkrafter, engagemang, hängivenhet, intresse (Bourdieu's term är *illusio*) som sporrar deltagarna att göra sina insatser i spelet.
- egna inrättningar som hallstämplar verken och författarna (Bourdieu's term är "konsekrationsinstanser", exempel är litteraturkritiken, de mest välnummerade förlagen, litteraturhistorikerna, akademierna).
- en förmåga att till fältets egen logik översätta teman och diskussioner som importeras från omvärlden (såsom när sociala eller politiska frågor transformeras till frågor om litterär stil).
- samt att man inom fältet fäster vikt vid att skriva fältets egen historia.

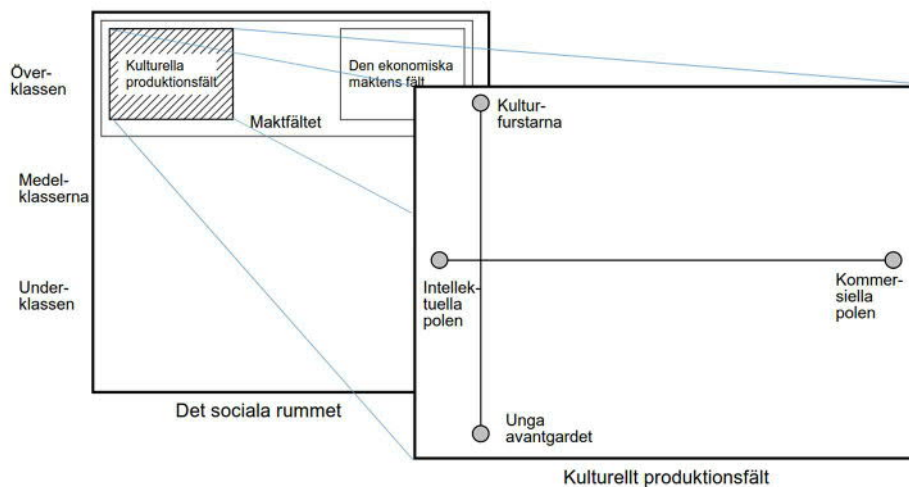
Ur D. Broady, "Nätverk och fält", pp. 49-72 i *Sociala nätverk och fält* (red. Håkan Gunneriusson), Opuscula Historica Upsaliensia 28, Uppsala universitet, 2002. Citatet från sidorna 51-52.

Kulturellt fält enl. Bourdieu

Det franska litterära fältet i slutet av 1800-talet. Efter P. Bourdieu, *Les Règles de l'art*, 1992, p.

Kulturella produktionsfält, generell struktur, fritt efter P. Bourdieu.

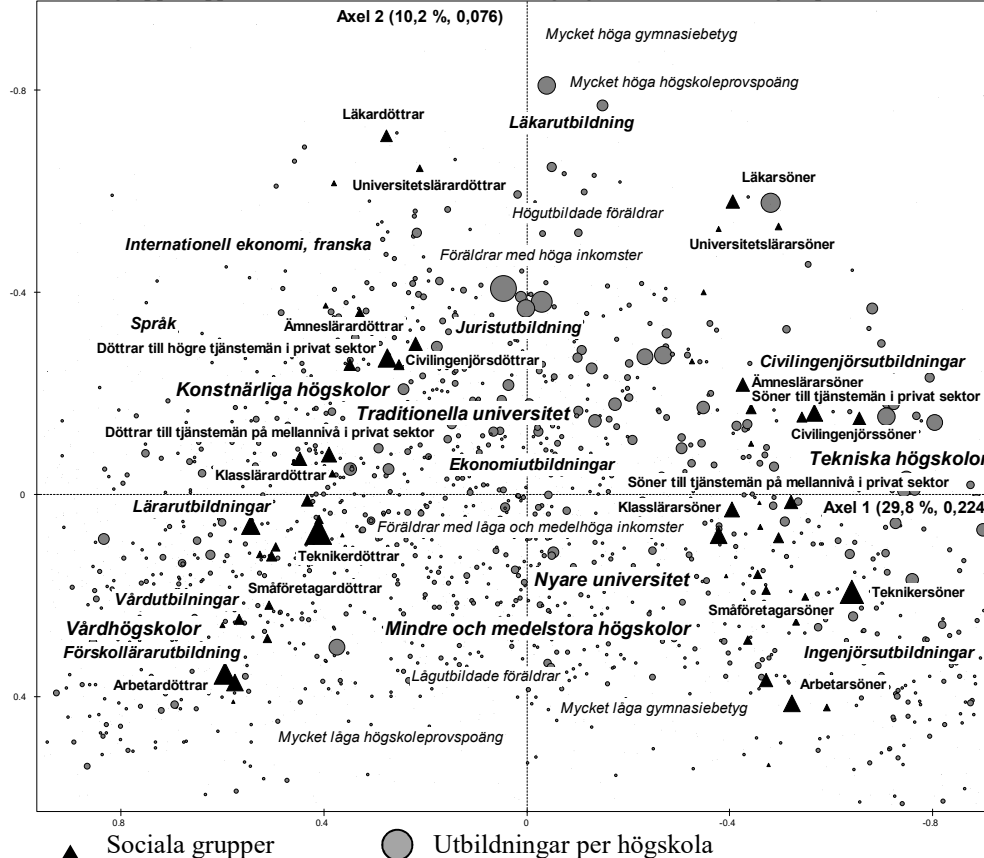
Ur D. Broady, "Inledning",
i P. Bourdieu, *Konstens
regler*,
Brutus Östling Bokförlag
Symposion,
Stockholm/Stehag 1999, p.
18.

Exempel från svenska utbildningssociologiska undersökningar

(Mikael Börjesson huvudansvarig för de närmast följande geometriska dataanalyserna)

Det svenska högskolefältet 1998, studenternas tillgångar samt utbildningar

32 sociala grupper uppdelade efter kön, studenternas tillgångar, 1 366 utbildningar, planet av axel 1 och 2.

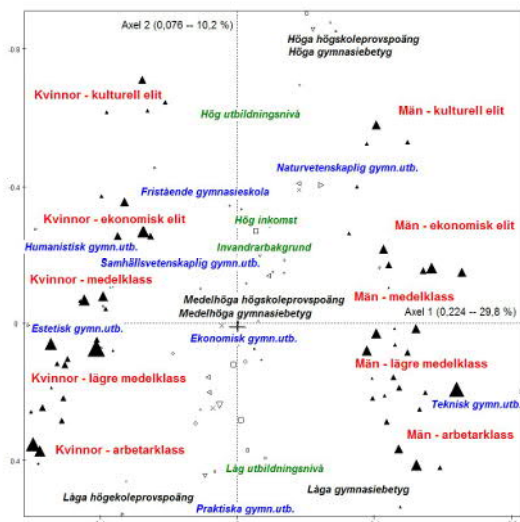
Emil Bertilsson, Mikael Börjesson & Donald Broady, *Männen flyr fältet. Könsmonster i rekryteringen till svenska lärarutbildningar 1977–2007*. Redovisning av ett uppdrag för Högskoleverket, 31 jan. 2009, rev. 9 febr. 2009, p. 14.

Utgiven i: *Man ska bli lärare! Den ojämna könsfördelningen inom lärarutbildningen*, Högskoleverket, Sthlm 2009.

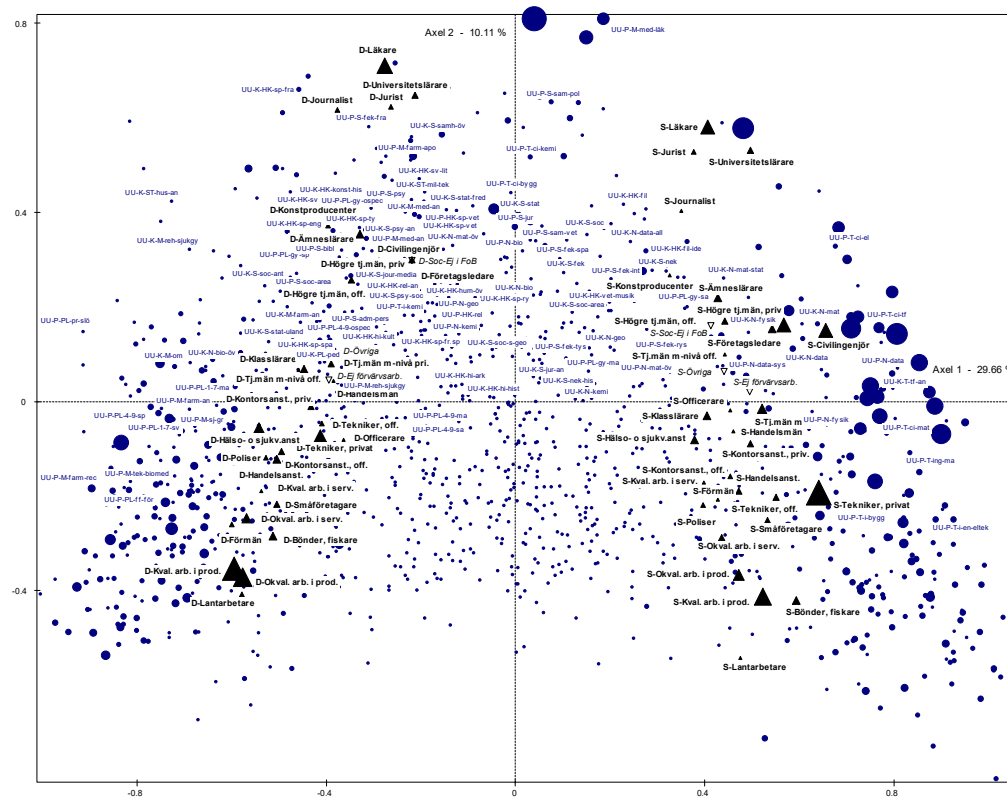
▲ Sociala grupper ● Utbildningar per högskola
Fet text i kursiv indikerar utbildningsområden och lärosättestyper.
Text i kursiv indikerar supplementära egenskaper som inte bidragit till att konstruera strukturen.
 Storleken på symbolerna står i proportion till antalet individer.

Det svenska högskolefältet 1998, studenternas tillgångar.

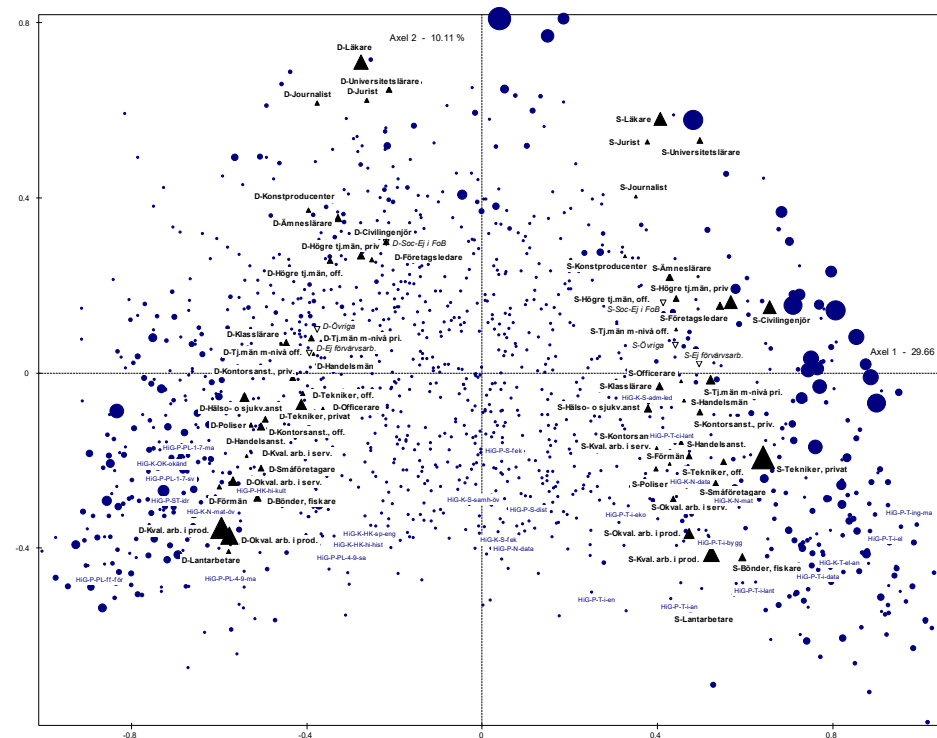
32 sociala grupper, uppdelade efter kön, planet av axel 1 och 2

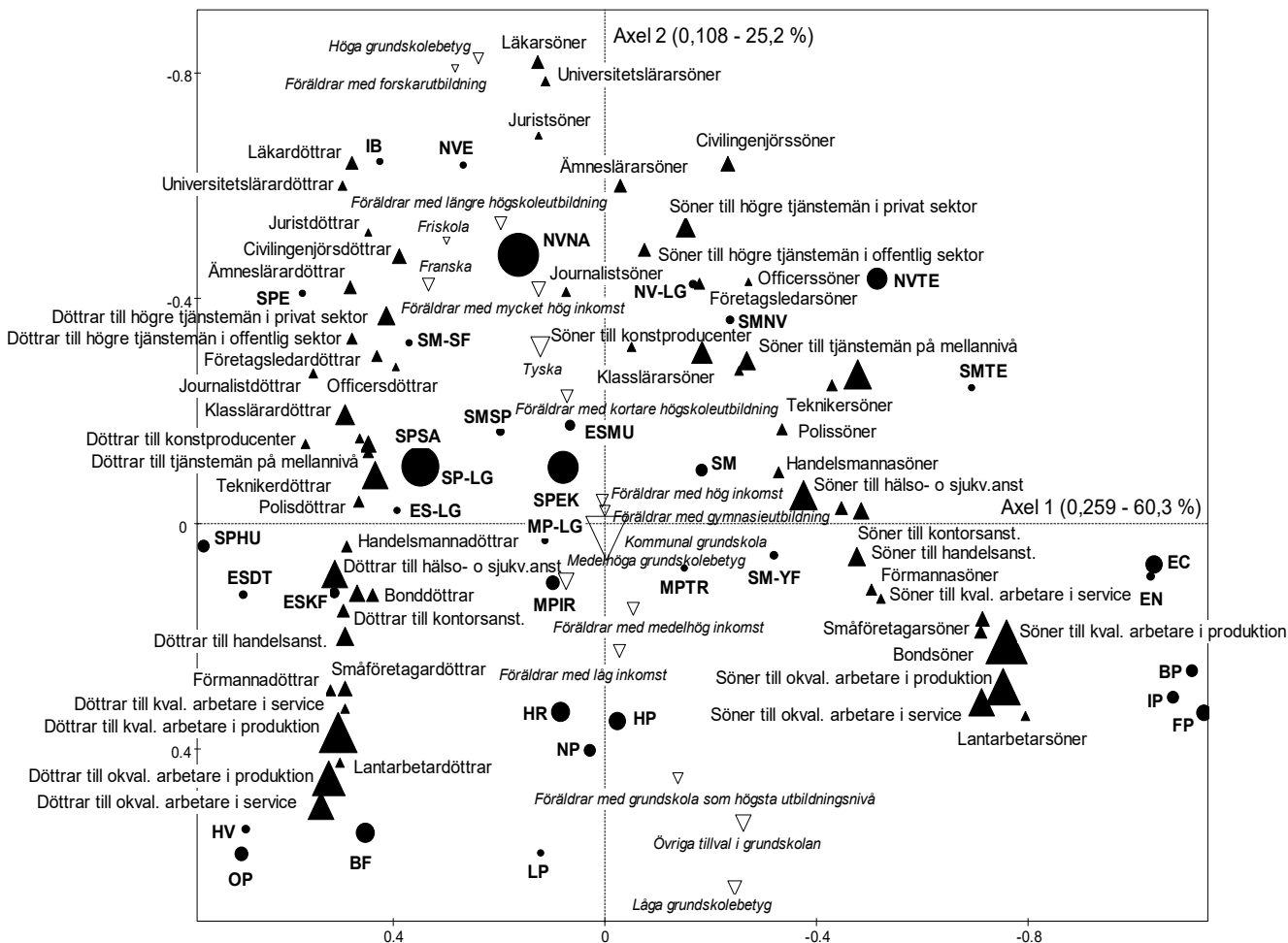
Det svenska högskolefältet 1998, 32 sociala grupper uppdelade efter kön, axel 1 och 2.
Uppsala universitets utbildningar angivna.

Samma rum, dvs. det svenska högskolefältet 1998, 32 sociala grupper uppdelade efter kön, axel 1 och 2.
Högskolans i Gävle utbildningar angivna.

Rummet av gymnasieutbildningar 1997–2000
Hela årskullarna, 32 sociala grupper uppdelade på kön

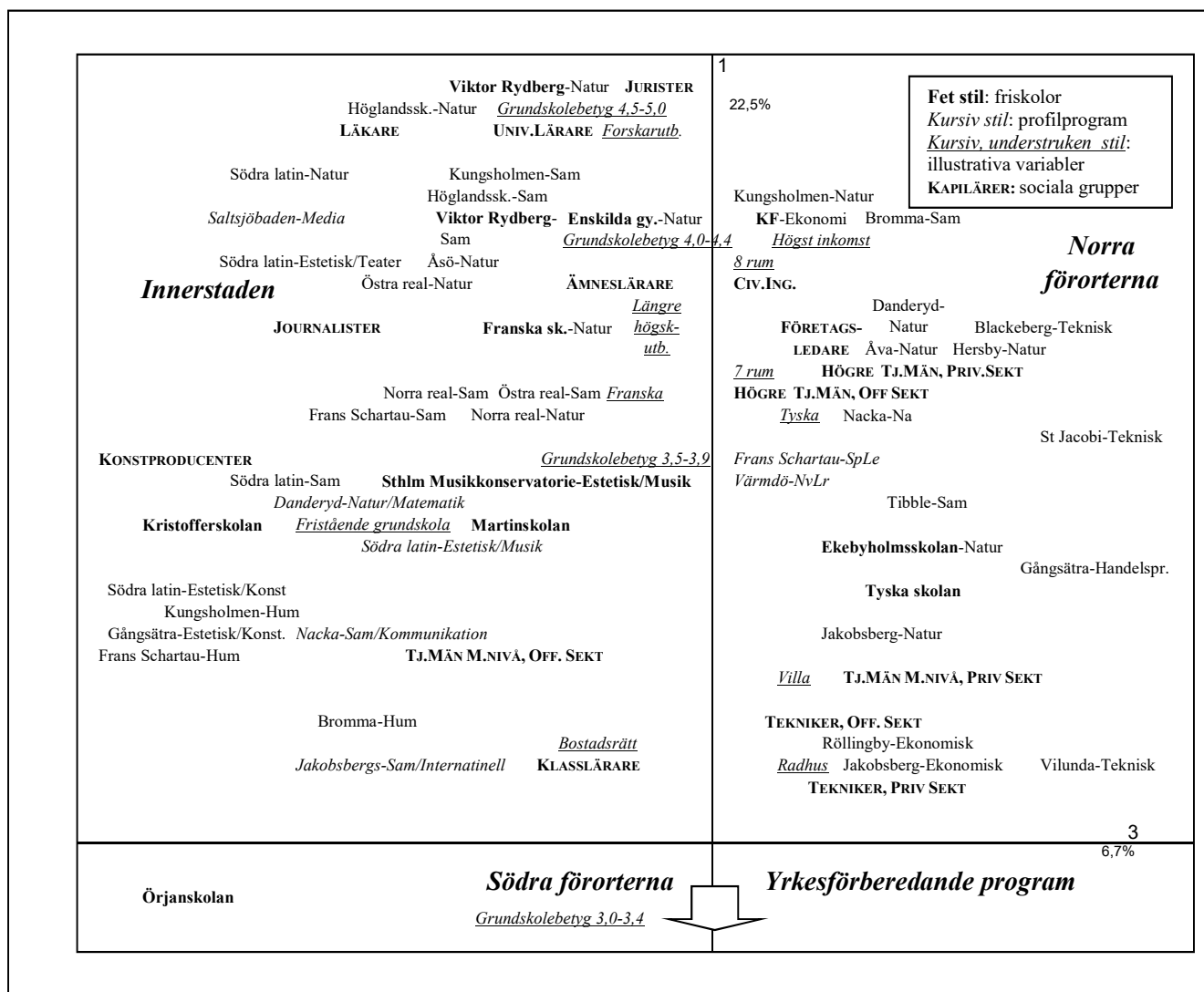

Ur Donald Broady & Mikael Börjesson, "En social karta över gymnasieskolan",
Ord & Bild, nr 3–4, 2006, pp. 90–99.

Även publ. i. *Individ – samhälle – lärande*. Åtta exempel på utbildningsvetenskaplig forskning,
Vetenskapsrådet, Stockholm 2008, pp. 24–35.

Ett regionalt fält av gymnasieutbildningar

Fältet av gymnasieutbildningar i Stockholmsregionen 1998
(enbart övre delen av fältet återges här)

Analys ur en studie delvis publicerad som Donald Broady, Mats B. Andersson, Mikael Börjesson, Jonas Gustafsson, Elisabeth Hultqvist & Mikael Palme, "Skolan under 1990-talet. Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier", pp. 5–133 i *Välfärd och skola. Antologi från Kommittén Välfärdsbokslut* (SOU 2000:39).

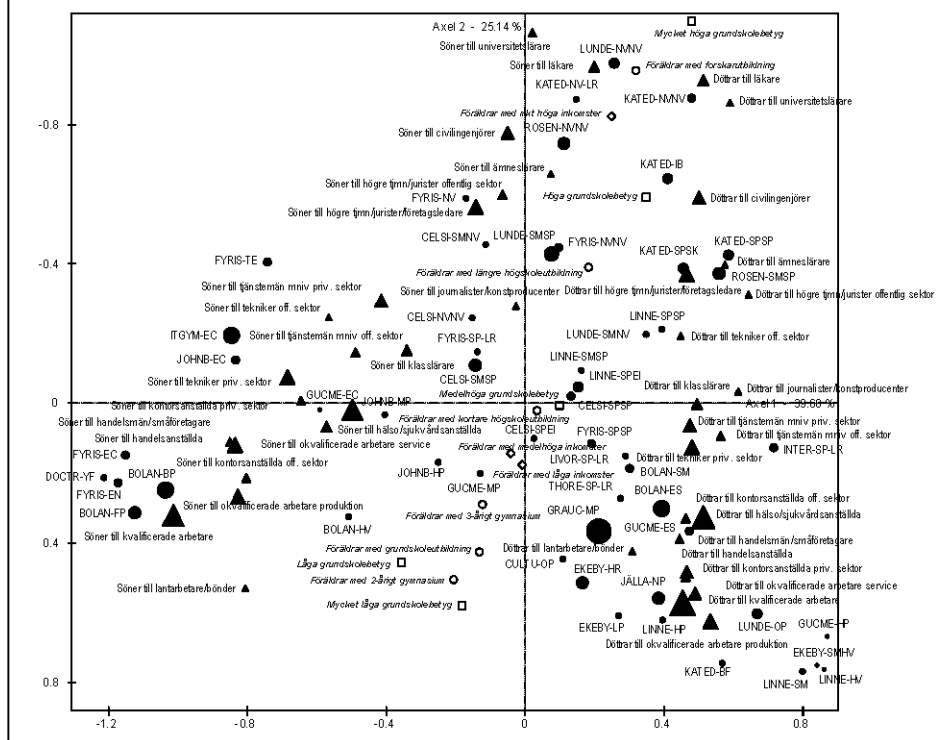
Mikael Börjesson har gjort merparten av de statistiska bearbetningarna.

Gymnasiefältet i Uppsala 2005–2008

Ur Emil Bertilsson, *Skollärare. Rekrytering till utbildning och yrke 1977–2009*, diss., Uppsala universitet 2014.

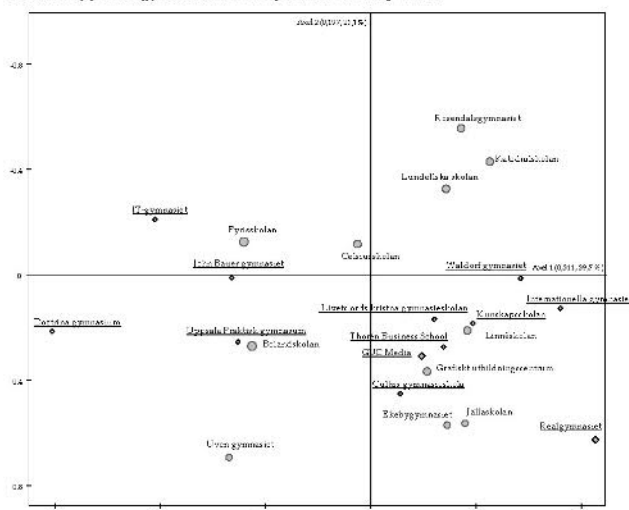
Elevernas och deras föräldrarnas egenskaper. Enkel korrespondensanalys. Planet av axel 1 och 2. De två aktiva variablerna är dels gymnasieutbildning (t.ex. samhällsvetenskapliga programmet med miljöinriktning vid Rosensdalsgymnasiet, kod ROSEN-SMSP), dels elevernas sociala ursprung (21 kategorier) kombinerat med kön (t.ex. civilingenjörsdöttrar, civilingenjörssöner osv, sammantaget 42 olika kategorier). Supplementära variabler inprojicerade.

Graf 10: Gymnasiefältet i Uppsala 2005–2008. 21 sociala grupper fördelat på kön samt supplementära variabler.

Skolornas positioner i samma rum, dvs. planet av axel 1 och 2. Bertilsson, a.a., p. 182.

Graf 11: Uppsalas gymnasieskolors positioner 2005–2008.

Kommentar: Fristående skolor har understruken text i grafen.

Schema

Kursen ges under period 1–2, dvs första hälften av ht 2018 (enl. gemensam periodindelning fastställd av samhällsvetenskapliga fakulteten 2017-04-06).

Start torsdagen 6 sept. 2018 kl 13.15–16.30. De följande seminarierna inträffar samma klockslag torsdagarna 13 sept, 20 sept, 27 sept, 4 okt, 11 okt, 18 okt, 1 nov. Lokal: . Campus Blåsenhus, rum 14:327 (tredje våningen, nära personalrummet med kaffemaskinerna).

Torsd. 6 sept. Seminarium 1: Begreppet kapital. Läs i förväg D. Broady, *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*
<www.skeptron.uu.se/broady/sec/ske-15.pdf>.

Torsd. 13 sept. Seminarium 2: Utbildningsfält. Läs i förväg Bourdieu & Passeron, *Les héritiers*.

Torsd 20 sept. Seminarium 3: Kulturella fält. Läs i förväg Bourdieu, *Les règles de l'art*.

Torsd 27 sept.. Seminarium 4. Vetenskapliga fält. Läs i förväg Bourdieu, *Science de la science et réflexivité*.

Deadline månd. 1 okt. kl 24.00 för inlämnande av kort utkast till examinations-pm. Någon eller några sidor räcker. Se vidare instruktionerna nedan. Skicka enbart till donald.broady@soc.uu.se som vidarebefordrar alla texter till alla deltagare.

Torsd. 4 okt. Seminarium 5. Diskussionen utifrån de korta utkast till pm som deltagarna skickat in.

Torsd 18 okt. Seminarium 6. Metodproblem, särskilt vid studier av fält. Diskussion om deltagarnas intresseområden och om de frågor som behandlas i examinations-pm i vardande.

Deadline sönd. 28 okt. kl 24.00 för inlämnande av examinations-pm. Se vidare instruktionerna nedan. Mejla din pm till donald.broady@soc.uu.se och till alla övriga deltagare.

Torsd 1 nov. Seminarium 7, grande finale. Ventilering av insända examinations-pm.